

Remissvar
Finansdepartementet

Dnr
Fi2024/00446

Yttrande över Långtidsutredningen 2023 (SOU 2023:85)

Sveriges Lärare har valt att inkomma med synpunkter på rubricerad remiss. Förbundet yttrar sig kring de delar som har konsekvenser för förbundets medlemmar.

Övergripande synpunkter

Sveriges Lärare välkomnar den diskussion som har uppstått om finanspolitikens stabiliseringspolitiska ansvar och det finanspolitiska ramverket. Emellertid anser vi att utredningen borde ha gjort en djupare analys av den kommunala ekonomins förhållande till stabiliseringspolitiken.

Sveriges Lärare tillstyrker att finanspolitiken ges ett större stabiliseringsuppdrag, samtidigt som saldomålet ses över och skuldankaret för Maastrichtskulden höjs.

Sveriges Lärare tillstyrker också att de generella statsbidragen ges en tydligare roll i stabiliseringspolitiken genom ett regelverk som gör statsbidragen till automatiska eller semi-automatiska stabilisatorer, om så inte sker bör i stället det kommunala balanskravet förändras.

Sveriges Lärares synpunkter och medskick

Sveriges Lärare välkomnar den diskussion som har uppstått om finanspolitikens stabiliseringspolitiska ansvar och det finanspolitiska ramverket. Den diskussion som förs i Långtidsutredningen är i vårt tycke för begränsad i och med att den inte till fullo diskuterar vilka möjligheter som finns för kommunerna att agera. Även de kommunala budgetarna borde kunna spela en större roll stabiliseringsmässigt, något som förutsätter förändringar av det kommunala balanskravet. I betänkandet berörs detta endast indirekt när de generella statsbidragens möjliga roll som automatiska eller semi-automatiska stabilisatorer diskuteras.

Sveriges Lärare anser att det vore bra om finanspolitiken i högre grad, än under de senaste decennierna, används för att bedriva stabiliseringspolitik. Det vore därför önskvärt att det nuvarande finanspolitiska ramverket kompletteras med ett ramverk för finanspolitisk konjunkturstabilisering. Samtidigt är det viktigt att offentliga finanserna är långsiktigt stabila.

Sverige står emellertid inför stora offentliga investeringar för till exempel klimatanpassning och infrastruktur. För att dessa inte ska tränga ut kostnader för välfärden är det rimligt att saldomålet ses över och sätts till negativt över en konjunkturcykel samtidigt som skuldankaret för Maastrichtskulden höjs till de 40–50 procent som utredningen pekar på är förenliga med långsiktigt hållbara offentliga finanser.

Det kommunala balanskravet

I dagsläget riskerar det kommunala balanskravet att leda till att kommuner och regioner, på ett oönskat sätt, förstärker den konjunkturrella utvecklingen, framför allt i tider av låg ekonomisk utveckling. De får helt enkelt spara in på välfärden när de har ont om pengar och därmed göra exempelvis förskolor och skolor till konjunkturrella stabilisatorer. Detta är något vi i Sveriges Lärare för närvarande ser, om inte

dagligen så varje vecka. Våra egna undersökningar och våra medlemmars vittnesmål visar att kommunsektorn just nu befinner sig i en nedskärningsvåg – en våg som spås på av de restriktioner som det kommunala balanskravet skapar.

Den svenska ordningen har under en lång tid varit att det är på nationell nivå som konjunkturpolitik ska föras. Det är ett av skälen till att det kommunala balanskravet är utformat på det sätt det är, med ett krav att gå med överskott varje år och inte över en konjunkturcykel.

Det skulle fungera om staten tog sitt ansvar och agerade konjunkturrellt när storleken på de generella statsbidragen fastställs, men erfarenheten visar att så sällan är fallet. Statsbidragen ökar oftast för lite i konjunkturedgångar för att förhindra att kommunerna hamnar i en sits där de måste spara. Det är därför välkommet att Långtidsutredningen diskuterar hur de generella statsbidragen skulle kunna omformas till en automatisk eller semi-automatisk stabilisator.

Sveriges Lärare anser att det bästa vore att de generella statsbidragen anpassades ”automatiskt med hänsyn till variationer i löneökning- och inflationstakt”, utan att något produktivitetsavdrag införs. Om rikspolitiken vill hålla i beslutet lite hårdare är ett alternativ att göra det semi-automatiskt där det går en styrsignal som signalerar att statsbidragen borde öka så här mycket inför nästa år, men där politiken fortfarande måste fatta ett beslut.

Om den sistnämnda modellen väljs borde den tillämpas konsekvent. Varje år borde de generella statsbidragen räknas upp automatiskt med den förväntade kostnadsökningen, sedan för att fungera som stabilisator justeras för konjunkturrella effekter. Från den beräkningen borde därefter eventuella politiska beslut om förändringar av statsbidragen göras. Då blir det tydligare för både medborgare och kommuner hur prioriteringarna i statsbudgeten görs.

Som alternativ lyfter utredningen fram att kommuner borde få bättre möjligheter att göra förlust-utjämnung framåt och bakåt i tiden, varigenom balanskravet lättas något, samtidigt som kommuner i högre grad än idag får möjlighet att agera stabiliseringspolitiskt. En sådan förändring vore välkommen och bör göras oavsett om regeringen går vidare med övriga förslag om att göra de generella statsbidragen till automatiska eller semi-automatiska stabilisatorer.

Den grundläggande idén är att det är staten som kan och ska bedriva konjunkturpolitik, men eftersom statsbidragen inte hanteras som en stabilisator idag så drabbas kommunsektorn regelbundet av neddragningar på grund av konjunkturen – staten bryter alltså sitt löfte. Utredningen konstaterar vidare att ”det kommunala balanskravet nuvarande utformning påverkar möjligheterna att bedriva en effektiv stabiliseringspolitik negativt”.

Därför behöver regelverket för den kommunala ekonomin förändras. Helst genom att de generella statsbidragen börjar hanteras som automatiska stabilisatorer, men om så inte sker måste det göras upp med dogmen om att kommunerna oavsett konjunkturläge ska ha sin budget i balans.

Stockholm, 8 maj 2024
Sveriges Lärare

Åsa Fahlén
Förbundsordförande

Johan Ernestam
Utredare